

ΤΟ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΝ ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑ

ΩΣ ΒΙΟΛΟΓΙΚΟΝ ΓΕΓΟΝΟΣ (*)

Ἡ ὕπαρξις παντὸς ζῶντος ὀργανισμοῦ ἀπορρέει ἀπὸ τὴν πρωταρχικὴν ἰδιότητα τῆς ὀργανικῆς οὐσίας, ἡ ὁποία εἶναι τὸ πρω-

(*) Τὸ περιεχόμενον τοῦ ἄρθρου τούτου προέκυψεν ἐκ τῆς μελέτης τῶν ἐπιστημονικῶν ἐργασιῶν τοῦ διασημοῦ νευρολόγου-ψυχιάτρου Κωνσταντίνου Von Monakow, Καθηγητοῦ εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Ζυρίχης.

Ὁ Κωνσταντίνος Von Monakow ἦτο Ρῶσος τὴν καταγωγὴν, ἐγεννήθη τὸ 1853 καὶ προήρχeto ἀπὸ πλουσίαν ἀριστοκρατικὴν οἰκογένειαν, ἣτις κατεῖχε μεγάλα γεωκλήματα. Ὁ πατὴρ του ἦτο ἀνὴρ βαθείας παιδείας καὶ ἐχορημάτισεν ἀνώτερος λειτουργὸς εἰς τὸ Ὑπουργεῖον λαϊκῆς μορφώσεως ἐπὶ τῆς τσαρικῆς ἐποχῆς. Ἐνεκα ὁμοῦ τῶν φιλελευθέρων αὐτοῦ ἀρχῶν, ἠναγκάσθη νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν πατριδα του καὶ ἐγκατεστάθη εἰς Ζυρίχην τῆς Ἑλβετίας. Ὁ Κωνσταντίνος ἦλθε μετὰ τοῦ πατρὸς καὶ μιᾶς ἀδελφῆς εἰς Ἑλβετίαν εἰς ἡλικίαν 9 ἐτῶν. Ἡ μήτηρ του εἶχε ἀποθάνει προηγουμένως ἐν Ρωσσίᾳ. Ἐσπούδασεν ἰατρικὴν εἰς τὴν Ἑλβετίαν, κατόπιν εἰς τὴν Γαλλίαν καὶ Γερμανίαν, μεθ' ἧς ἐπεδόθη εἰδικῶς εἰς τὸν κλάδον τῆς Νευρολογίας. Ἀναδειχθεὶς ὡς ἐκ τῶν σοβαρῶν αὐτοῦ ἐπιστημονικῶν ἐργασιῶν εἰς τὸν κλάδον τούτον, ἐξελέγη Καθηγητὴς εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Ζυρίχης, ὅπου ἴδρυσεν τὸ πρῶτον αὐτοτελὲς «*Ἰνστιτούτον ἐγκεφαλικῶν ἐρευνῶν*». Ἐδημοσίευσεν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ σταδίου του ἐπὶ ἡμίσειαν ἑκατονταετηρίδα περισπουδάστους ἐργασίας, ἀφορώσας εἰδικώτερον τὴν Παθολογίαν, Φυσιολογίαν καὶ Βιολογίαν τοῦ Κεντρικοῦ «*Νευρικοῦ Συστήματος*». Ἐπὶ δεκαετίαν ἠσχολήθη μὲ τὰς σχέσεις παθολογικῶν ἀλλοιώσεων τοῦ ἐγκεφάλου μὲ ψυχολογικά γεγονότα. Ἐρευνῶν τὸ κύτταρον καὶ τὰς ἀλλοιώσεις ἐντὸς τούτου, κατὰ τὴν διαδρομὴν παθολογικῶν ἐκδηλώσεων ἐκ μέρους τοῦ ἐγκεφάλου, διεισέδυσεν εἰς βιολογικὰς ἐπιγνώσεις ἀφορώσας τὴν ὕπαρξιν καὶ τὰς λειτουργίας τοῦ ὄλου ὀργανισμοῦ. Διὰ τῶν ἐρευνῶν καὶ ἐπιγνώσεων τούτων φέρεται εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι τὴν ὕπαρξιν τοῦ ἀνθρώπου δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἐξηγήσωσιν ὕλιστικαὶ ἀντιλήψεις. Καὶ ἀναγνωρίζει ὅτι ἡ ὕπαρξις τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ σύμπαντος καθορίζονται καὶ κατευθύνονται ὑπὸ θείας ὑπερτάτης δυνάμεως. Ἐκ τῆς ἀποκρυσταλλώσεως τῶν ἐρευνῶν τούτων προέκυψαν αἱ τελευταῖαι βαδυστόχαστοι ἐπιστημονικαὶ αὐτοῦ ἐργασίαι, φιλοσοφικοῦ περιεχομένου. Ἀνὴρ εὐρυτάτης παιδείας,

τόπλασμα τοῦ κυττάρου, τοῦ νὰ ζῆ! Ἐντὸς τοῦ πρωτοπλάσματος ἐγκλείεται ἡ ζωὴ. Δὲν ἀποτελεῖται δὲ τὸ πρωτόπλασμα ἀπὸ ἐνιαίαν τινα χημικὴν οὐσίαν, ἀλλὰ εἶναι ἀπὸ ἀπόψεως φυσικοχημικῆς καὶ μορφολογικῆς περίπλοκος ὀργανισμὸς τοῦ ὁποίου ἡ ὕψις καὶ ἡ ἐνέργεια εἶναι εἰσέτι ἀκαθόριστοι. Διὰ τούτων, δηλαδὴ τῆς ὕψις τοῦ πρωτοπλάσματος καὶ τῆς ἐντὸς αὐτοῦ ἐγκλειομένης ἐνεργείας, πληροῦται ἐκεῖνο εἰς τὸ ὁποῖον ἀποδίδεται ἡ ἔννοια τῆς ζωῆς, τὸ ὁποῖον ὁμοῦ μένει ἀκατάληπτον διὰ τὴν ἀνθρωπίνην διάνοιαν καὶ ἀποτελεῖ τὸ μυστήριον τῆς ζωῆς.

Τὸ πρωτόπλασμα μετὰ τοῦ πυρῆνος τοῦ κυττάρου καὶ τῆς μεμβράνης, ἡ ὁποία περικλείει ἀμφότερα, ἀποτελοῦν τὸ σῶμα τοῦ κυττάρου. Ἐξ ἀθροισμάτων δὲ ἀπειραρίθμων κυττάρων ἀποτελοῦνται ἅπαντα τὰ ζῶντα ὄντα, εἴτε εἰς τὸ ζωϊκόν, εἴτε εἰς τὸ φυτικόν βασίλειον ἀνήκουσι ταῦτα. Τὸ κύτταρον ἀποτελεῖ τὸν ἐποικοδομικὸν λίθον παντὸς ζῶντος ὀργανισμοῦ.

Διὰ τῆς ἐντὸς τοῦ κυττάρου ἀναπτυσσομένης ἐνεργείας προκύπτουσι ἐκδηλώσεις αἱ ὁποῖαι καθορίζουν τὴν ἔννοιαν τῆς ζωῆς, ὡς ἡμεῖς διὰ τῶν αἰσθητηρίων ἡμῶν ὀργάνων ταύτας ἀντιλαμβανόμεθα. Αἱ ἐκδηλώσεις αὗται εἶναι ἡ ἐξωτερικὴ ἐμφάνισις τοῦ ὄντος καὶ ἡ ἐσωτερικὴ διασκευὴ τοῦ ὀργανισμοῦ, δηλαδὴ ἡ μορφολογία τούτου.

Ἀνωτάτης ἠθικῆς καὶ ἀνθρωπιστικῆς ἀντιλήψεως, ἐξόχου δὲ καλλιτεχνικῆς διαθέσεως, διήγαγε βίον ἀνωτέρου ἀνθρώπου καὶ ἀπεβίωσεν τὸ 1930 εἰς ἡλικίαν 77 ἐτῶν, βαθύτατα ἐκτιμώμενος ἀπὸ τὸν διεθνή ἐπιστημονικὸν κόσμον καὶ τὴν ἐλβετικὴν κοινωνίαν διὰ τὴν ἐξοχὴν κοινωφελῆ αὐτοῦ δρασίαν. Βιογραφίαν μὲ ἐκλαϊκευσιν καὶ ποιητικὴν ἀπόδοσιν τοῦ ἐπιστημονικοῦ ἔργου καὶ τῆς ὄλης τοῦ Von Monakow προσωπικότητος, ἀπέδωκεν ἡ Ἑλβετὶς λογοτέχνης Maria Waser δι' ἔργον ὑπὸ τὸν τίτλον: «*Begegnung am Abend*».

Δευτέρα ἐκδήλωσις εἶναι ἡ ἰκανότης τοῦ κυτταρικοῦ παρεγγύματος ν' ἀποδέχεται ἐρεθίσματα καὶ ν' ἀντιδρᾷ εἰς ταῦτα, εἴτε ἔσωθεν ἐξ ἄλλων τμημάτων τοῦ ὄργανισμοῦ, εἴτε ἔξωθεν ἐκ τοῦ περιβάλλοντος προέρχονται ταῦτα. Ὡς ἐκ τῶν ἐπιδράσεων τῶν τοιούτων ἐρεθισμάτων καὶ ἐκ τῶν ἀντιδράσεων τὰς ὁποίας ταῦτα προκαλοῦσι, προσαρμόζεται ὁ ὄργανισμὸς ἀφ' ἑνὸς εἰς ἔσωτερικὰς ἀνάγκας, αἵτινες προκύπτουσιν ἐξ αὐτῆς τῆς ζωῆς καὶ ἀφ' ἑτέρου πρὸς τὸ περιβάλλον πρὸς τὸν σκοπὸν συντηρήσεως τῆς ζωῆς.

Τὰς πρωταρχικὰς ἐκδηλώσεις τῆς ζωῆς ἀποκαλεῖ ὁ Von Monakow ὁ ρυθμῆς. Ἀπὸ ταύτας πηγάζουσιν αἱ δημιουργικαὶ δυνάμεις, ὡς ἐκ τῶν ὁποίων προκύπτει ἡ ἀνάπτυξις τοῦ ὄντος, ἀπὸ τοῦ ὠαρίου μέχρι τοῦ τελείως ἀνεπτυγμένου ὄργανισμοῦ, ἡ δημιουργὸς προσαρμογὴ πρὸς ὅ,τι ἐξασφαλίζει τὴν ὑπαρξιν τοῦ ὄντος, ὅχι μόνον κατὰ τὸ παρὸν, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸ ἀπώτερον καὶ ἀπώτατον μέλλον, τὸ μέλλον τοῦ εἴδους καὶ τοῦ γένους.

Εἰς τοὺς ὄργανισμοὺς οἵτινες ἐμφανίζουσιν ἀνωτέραν καὶ ἀνωτάτην ἐξέλιξιν, συγχρόνως μὲ τὴν ἐμφάνισιν καὶ τελειοποίησιν τῶν διαφόρων ὀργάνων, ἀναπτύσσεται τὸ φυτικὸν ἢ αὐτόματον νευρικὸν σύστημα (Φ. Ν. Σ.). Τοῦτο ἀποτελεῖ τὸ διάμεσον συνδετικὸν στοιχεῖον μεταξὺ τῶν ὀργάνων, τοῦ ὁποίου σκοπὸς εἶναι νὰ παραλαμβάνη τὰς ἐπιδράσεις, αἵτινες προέρχονται ἔσωθεν ἀπὸ τὰ διάφορα ὄργανα καὶ νὰ τὰς μεταδίδη εἰς ἕτερα ὄργανα, καθὼς καὶ νὰ μεταδίδη τὰς ἀντιδράσεις αἵτινες προκύπτουσι ἐκ τῶν ἐπ' ἀλλήλων ἐπιδράσεων τῶν ὀργάνων. Συγχρόνως μὲ τὸ Φ.Ν.Σ. ἀναπτύσσονται τὰ αἰσθητήρια ὄργανα καὶ τὸ περιφερικὸν νευρικὸν σύστημα, διὰ τῶν ὁποίων πληροῦται ἡ προσαρμογὴ τοῦ ὄργανισμοῦ πρὸς τὸ περιβάλλον. Πρὸς συντονισμὸν δὲ τῆς ἐπενεργείας τῶν ἔσωθεν διὰ τοῦ Φ.Ν.Σ. καὶ ἔξωθεν διὰ τῶν αἰσθητηρίων ὀργάνων προερχομένων ἐρεθισμάτων, ὡς ἐκ τῶν ὁποίων προκύπτουν αἱ αἰσθήσεις καὶ ἐκ τούτων καθορίζονται τὰ συναίσθηματα, ἀναπτύσσεται τὸ κεντρι-

κὸν νευρικὸν σύστημα (Κ.Ν.Σ.). Τοῦτο τελειοποιεῖται ὀλίγον κατ' ὀλίγον μὲ τὴν φυλογονικὴν ἐξέλιξιν τῶν ὄντων καὶ τὴν ἐμφάνισιν ὁλονὲν τελειοτέρων ὄργανισμῶν. Σκοπὸς δὲ τοῦ Κ.Ν.Σ. εἶναι νὰ καθοδηγῇ καὶ ρυθμίζῃ τὰς ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν ἐπερχομένας ἐπιδράσεις καὶ ἐπενεργείας πρὸς εὐρυθμὸν ἀπόδοσιν τῶν περιπλόκων σωματικῶν καὶ ψυχικῶν ἐκδηλώσεων τῆς ζωῆς.

Ἐλέχθη ἀνωτέρω ὅτι τὰς πρωταρχικὰς ἐκδηλώσεις τῆς ζωῆς ἐντὸς τοῦ πρωτοπλάσματος ἀποτελοῦν αἱ ὀρμαί. Ἐκ τούτων πηγάζουσιν τὰ ἐνστικτα, τὰ ὁποία ἀποτελοῦν τὴν πρώτην λειτουργικὴν ἀπόδοσιν τοῦ ἐγκεφάλου ἢ μᾶλλον τοῦ ὅλου νευρικοῦ συστήματος. Τὰ ἐνστικτα ἐμφανίζονται φυλογονικῶς ἀπὸ τῆς πρώτης ἀρχῆς τῶν ὄντων, εἰς ὅσονδήποτε κατωτάτην βαθμίδα ἐξέλιξεως καὶ ἂν εὐρίσκονται ταῦτα καὶ ἀποτελοῦσι τὰς ζωϊκὰς δυνάμεις αἵτινες καθοδηγοῦσι πάντα ζῶντα ὄργανισμὸν. Ἐπομένως καὶ ὄντογονικῶς καθοδηγοῦν τὸν κατὰ πρῶτον εἰς τὴν ζωὴν εἰσερχόμενον ὄργανισμὸν διὰ τῆς γονιμοποιήσεως τοῦ ὠαρίου, πρὸς ἰδίαν αὐτοῦ συντήρησιν ἀλλὰ καὶ ἐξέλιξιν εἰς τέλειον ὄν, συμφώνως πρὸς τὰς ιδιότητας τοῦ γένους καὶ τοῦ εἴδους εἰς τὰ ὁποία τοῦτο ἀνήκει, προσέτι δὲ καὶ πρὸς προάσπισιν αὐτοῦ ἀπὸ κινδύνους διὰ τῆς ἐκάστοτε προσαρμογῆς εἰς τὸ περιβάλλον καὶ τέλος πρὸς διατήρησιν τοῦ γένους. Αἱ δυνάμεις αἱ ὁποιαὶ χρησιμοποιοῦνται πρὸς ἐπίτευξιν τῶν ἀναγκῶν τούτων ἀνάγονται εἰς τὴν σφαῖραν τῶν ἐνστικτων.

Κατὰ τὸν Von Monakow, τὸ ἐνστικτον ἀποτελεῖ δύναμιν, ἡ ὁποία πηγάζει ἀπὸ τὰς ὀρμάς, διατελεῖ εἰς διενεκῆ δρᾶσιν, ἄνευ δηλαδὴ χρονικῆς ἀναστολῆς καὶ ἀποβλέπει εἰς τὴν εὐμενῆ σύνθεσιν τῶν ἐρεθισμάτων ἅτινα προέρχονται ἔσωθεν ἐκ τοῦ πρωτοπλάσματος, μετ' ἐκείνων τὰ ὁποία προέρχονται ἔξωθεν ἐκ τοῦ περιβάλλοντος πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς συντηρήσεως τῆς ζωῆς καὶ πρὸς ἐξασφάλισιν ταύτης πέραν τῆς ζωῆς τοῦ ἀτόμου, μέχρι τῆς ὀλότητος τοῦ γένους.

Τὰ ἐνστικτα κατὰ τὴν ἐξέλιξιν τῆς ζωῆς ἐμφανίζονται τὸ ἕν μετὰ τὸ ἄλλο, ἐκάστοτε, συμφώνως πρὸς τὰς ἀνάγκας αἵτινες

πηγάζουν ἐκ ταύτης. Μὲ τὴν πρώτην ἀρχομένην ζωὴν τοῦ ὄντος ἐμφανίζονται τὰ ἀπλούστερα ἔνστικτα τὰ πρωταρχικὰ καὶ πρῶτα τὸ μορφωτικὸν ἔνστικτον, διὰ τοῦ ὁποίου καθορίζεται ἡ μορφή τοῦ ὄντος καὶ τῶν ὀργάνων αὐτοῦ. Συγχρόνως ἐμφανίζεται τὸ ἔνστικτον τῆς αὐτοσυντηρήσεως πρὸς συντήρησιν, διατροφήν, αὔξησιν καὶ προάσπισιν τοῦ ὄντος ἀπέναντι ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν ἐπερχομένων κινδύνων. Κατόπιν ἐμφανίζεται τὸ γενετήσιον ἔνστικτον, τὸ ὁποῖον ἀποβλέπει εἰς τὴν διατήρησιν τοῦ γένους καὶ ἐξασφάλισιν τούτου εἰς τὸ μέλλον.

Βραδύτερον, μὲ τὴν περαιτέρω ἐξέλιξιν τῆς ζωῆς, ἐκ τῶν ἀναγκῶν ταύτης καὶ ἐξ ἐπιδράσεων ἐκ τοῦ περιβάλλοντος, ἀναφαίνονται τὰ ἀνώτερα ἔνστικτα. Τοιαῦτα εἶναι τὸ κοινωνικὸν ἔνστικτον, διὰ τοῦ ὁποίου καθοδηγεῖται τὸ ἄτομον, ὅπως συννεοῦμενον μὲ ὁμοειδῆ, ἐπιτυχάνη εὐχερέστεραν καὶ καλύτεραν τὴν πλήρωσιν κοινῶν ἀναγκῶν. Πέραν τούτου ὑπάρχει καὶ δρᾶ ὑποσυνειδήτως τὸ κοσμικὸν ἔνστικτον, διὰ τοῦ ὁποίου παραμένει τὸ ἄτομον εἰς ἑναρμόνισιν μετὰ τοῦ σύμπαντος. Ἐναρμόνισιν ἀπολύτως ἀναγκαίαν πρὸς συντήρησιν ἑαυτοῦ καὶ τοῦ γένους. Ἡ ἑναρμόνισις αὕτη ἐπιβάλλει τὴν τήρησιν βασικῶν ἀρχῶν ἐκ μέρους τοῦ ἀτόμου. Ἐκ τούτων προκύπτει τὸ θρησκευτικὸν συναίσθημα τοῦ ἀνθρώπου, καθοδηγούμενον ἀπὸ τὸ θρησκευτικὸν ἔνστικτον.

Τὸ ἔνστικτον τοῦτο ἔχει βιολογικὴν σημασίαν. Καὶ ἐὰν μὲν πρόκειται περὶ λαῶν πρωτογόνου εἰσέτι ἐξελίξεως, συμβάλλει εἰς τὴν τήρησιν τοῦ ἀτόμου, ἐπειδὴ ἐνισχύει τοῦτο ψυχικῶς, ἀπέναντι δυνάμεων φυσικῶν ἢ κατὰ φαντασίαν ὑπερφυσικῶν, πνευματικῶν, δαιμόνων κ.τ.τ. αἰτινες δρῶσιν ἐπ' αὐτοῦ δυσμενῶς. Ἐὰν δὲ πρόκειται περὶ προηγμένων λαῶν ἐπιβάλλει τὴν τήρησιν ἠθικῶν ἀρχῶν, ὡς ἐκ τοῦ ὁποίου προκύπτει εὐμενῆς ἢ ἐξελίξις τοῦ ἀτόμου ἐν τῇ ζωῇ.

Βάσιν τῆς εὐρύθμου ἀναπτύξεως καὶ τῆς ἐν εὐεξίᾳ διαβιώσεως τοῦ ἀτόμου ἀποτελεῖ ἡ τήρησις ἰσορροπίας κατὰ τὴν

ἐκδήλωσιν τῶν ἐνστίκτων καὶ ἡ ἀμοιβαία συγκράτησις τούτων. Ἡ ἰσορροπία αὕτη ἀποτελεῖ ἀπαραίτητον ὄρον εὐμενοῦς διαδρομῆς ἀπασῶν τῶν λειτουργιῶν ἐντὸς τοῦ ὄργανισμοῦ. Ἄνευ ταύτης προκύπτει δυσαρμονία κατὰ τὴν ἐκδήλωσιν τῶν λειτουργιῶν καὶ διαταραχὴ εἰς τὴν ἐπιβαλλομένην συλλειτουργίαν, ἢ ὁποία δυνατὸν ἐπιβλαβῶς ἢ καὶ καταστρεπτικῶς νὰ ἐπιδράσῃ ἐπὶ τῆς ζωῆς. Κατὰ τὸν Von Monakow «ἡ προσπάθεια τηρήσεως ἰσορροπίας μετὰ τῶν δυνάμεων αἰτινες δρῶσιν ἐντὸς τοῦ πρωτοπλάσματος ἀποτελεῖ τὴν ζωὴν» (M. Waser).

Ἡ ἀποκατάστασις τυχόν ἐπελθούσης διαταραχῆς τῆς ἰσορροπίας ταύτης ἀποτελεῖ βιολογικὴν ἀνάγκην πρὸς εὐμενῆ ἐκδήλωσιν τῶν ζωτικῶν δυνάμεων ἐντὸς τοῦ κυττάρου καὶ προκύπτει ὡς τελικὴ φάσις τῆς δράσεως τῶν ὀρμῶν. Τὴν τοιαύτην ρυθμιστικὴν ἐνέργειαν τῶν ὀρμῶν ἀποκαλεῖ ὁ Von Monakow βιολογικὴν συνείδησιν. Διὰ ταύτης προσαρμόζονται πρὸς ἀλλήλας αἱ δυνάμεις αἰτινες διατηροῦν τὴν ζωὴν καὶ ἐξουδετεροῦνται αἱ ἀντιστρατευόμεναι εἰς ταύτην. Ἡ λειτουργία αὕτη ἀποτελεῖ συμπλήρωσιν τῶν βασικῶν ιδιοτήτων τοῦ πρωτοπλάσματος, ἀσυλλήπτου καὶ αὕτη προελεύσεως, ὡς καὶ ἅπασαι αἱ ἐντὸς τούτου δρῶσαι δημιουργικαὶ δυνάμεις, ἀναγόμεναι εἰς τὸ δι' ἡμᾶς ἀσύλληπτον πρόβλημα τῆς ζωῆς.

Ὁ ἐν εὐεξίᾳ ἄνθρωπος ἀπολαύει τῆς ἐκ τῆς ἰσορροπίας ὀρμῶν καὶ ἐνστίκτων προκυπτούσης χαρᾶς τῆς ζωῆς. Ἡ ὑπερίσχυσις ἑνὸς τούτων ἐπιφέρει διαταραχὴν τῆς εὐμενοῦς ταύτης ἰσορροπίας. Ἡ βιολογικὴ συνείδησις ἀντιτιθεμένη εἰς πᾶσαν τοιαύτην παρεκτροπὴν, προκαλεῖ τὴν ἐκδήλωσιν ἀντιδραστικῶν δυνάμεων, πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς ἰσορροπίας εἰς τὴν ἱεραρχίαν τῶν λειτουργιῶν. Ἡ τοιαύτη ἐπενέργεια προκειμένου περὶ τῆς λειτουργίας τῶν πρωταρχικῶν ἐνστίκτων, αἵτινα ἀποβλέπουν εἰς τὴν εὐμενῆ ἐξέλιξιν καὶ συντήρησιν τοῦ ὄντος προκύπτει ἄνευ συμμετοχῆς τῆς βουλήσεως. Προκειμένου ὁμοίως περὶ τῶν ἀνωτέρων ἐνστίκτων, τὰ ὁποῖα ἀνεπτύχθησαν κατόπιν ἐπιδράσεων ἐκ τοῦ περιβάλλοντος, ἀπαιτεῖται διὰ τὴν ἐν τῇ

ζωῆ εὐεξίαν τοῦ ἀτόμου ἀπρόσκοπτος ἢ προσαρμογὴ αὐτοῦ εἰς τὸ περιβάλλον. Τὴν προσαρμογὴν ταύτην ρυθμίζουν ἐπιδράσεις αἰτινες ἐξαρτῶνται ἐκ τῆς βουλήσεως, καθοδηγουμένης ὑπὸ τῆς νοήσεως. Διὰ τῆς βουλήσεως δύνανται νὰ ἐπηρεασθοῦν ἐπενέργειαι ἐξαρτώμεναι ἐκ τῶν ἀνωτέρων ἐνστίκτων, τοῦ κοινωνικοῦ, τοῦ ἠθικοῦ, τοῦ θεησκευτικοῦ. Ἐπερχομένης διαταραχῆς εἰς τὴν λειτουργίαν τῶν ἐνστίκτων τούτων διεγείρεται μέσῳ αὐτῶν ἡ ἠθικὴ συνείδησις, ἡ συνείδησις ὑπὸ τὴν συνήθη αὐτῆς ἔννοιαν. Αὕτη ἀντιτιθεμένη εἰς ἐπιδράσεις κακῶς καθοδηγουμένης βουλήσεως προσπαθεῖ ν' ἀποκαταστήσῃ τὴν διαταραχθεῖσαν ἰσορροπίαν. Τὴν βούλησιν κατευθύνει ἡ νόησις. Διὰ τῆς νοήσεως, καθοδηγούσης τὴν βούλησιν, δύναται ὁ ἄνθρωπος νὰ ρυθμίσῃ τὴν λειτουργίαν ἀνωτέρων ἐνστίκτων, παρακολουθῶν ἠθικὰς ἀρχὰς καὶ ἀξιώματα.

Ἡ πανσόφως καθοδηγουμένη φύσις ἐφρόντισε διὰ τὴν τήρησιν εὐμενοῦς ἰσορροπίας εἰς τὴν λειτουργίαν τῶν ἐνστίκτων, καθορίσασα αὐτομάτως πρὸς τοῦτο δρῶσας δυνάμεις ἐντὸς τοῦ πρωτοπλάσματος, αἰτινες ἀποτελοῦν τὴν βιολογικὴν συνείδησιν. Καὶ ἔθεσε τὴν ἠθικὴν συνείδησιν φρουρὸν ἐναντίον τῆς παρεμβολῆς κακῶς καθοδηγουμένης βουλήσεως εἰς τὴν λειτουργίαν τῶν ἐνστίκτων, καθορίσασα πρὸς τοῦτο βασικὰς ἠθικὰς ἀρχὰς. Ἡ τήρησις τῶν ἀρχῶν τούτων εἶναι ἀπαίτησις τῶν πρωταρχικῶν δυνάμεων, αἱ ὁποῖαι δροῦν ἐντὸς τοῦ πρωτοπλάσματος. Ἐναντίον τούτων ὁ ἄνθρωπος δὲν δύναται ν' ἀντιταχθῇ ἀτιμωρητί, χωρὶς δηλονότι νὰ ἐπιφέρει τοῦτο ὀλεθρίας διὰ τὴν ὑπαρξιν αὐτοῦ συνεπειάς.

Τὴν τήρησιν τῶν βασικῶν τούτων ἀρχῶν ἐπιβάλλει ὅθεν ἢ ἀπρόσκοπτος προσαρμογὴ τοῦ ἀτόμου εἰς τὸ περιβάλλον, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖται ὄχι μόνον ἀπὸ τὸ στενώτερον τοῦ ἀτόμου τοπικὸν περιβάλλον καὶ ἀπὸ ἐπιδράσεις αἰτινες προκύπτουσιν ἀπὸ τὴν ἐν κοινωνίᾳ συμβίωσιν μετὰ τῶν συναν-

θρώπων, ὄχι μόνον ἀπὸ τοιαύτας ἐκ τῆς ἐπιγείου φύσεως, τοῦ τοπίου, τοῦ κλίματος κλπ., ἀλλὰ καὶ ἐξ ἐπιδράσεων αἰτινες προκύπτουν ἐκ τοῦ κοσμικοῦ περιβάλλοντος, ἐκ τοῦ κοσμικοῦ σύμπαντος!

Τὴν ἀπρόσκοπτον ὅθεν προσαρμογὴν τοῦ ἀτόμου πρὸς τὸ περιβάλλον καθορίζουν βασικαὶ ἀρχαί, μέσῳ τῶν ὁποίων ἡ ἐνταῦθα ζωὴ προσαρμόζεται εἰς γενικώτερα κοσμικὰ ἀξιώματα, ἅτινα διέπουν τὸ σύμπαν! Ὑπὸ τῶν ἀρχῶν τούτων καθοδηγοῦνται αἱ ἐντὸς τοῦ πρωτοπλάσματος ἐνεργεῖαι δυνάμεις, ὑπὸ τῶν ἀρχῶν τούτων διέπεται ἡ ἐξέλιξις τοῦ ὄντος ἀπὸ τῆς πρώτης αὐτοῦ καταβολῆς, διὰ τῶν ἀρχῶν τούτων καθορίζεται ἡ προσαρμογὴ αὐτοῦ εἰς τὸ περιβάλλον. Τὸ περιβάλλον τὸ κοινωνικόν, τὸ πρὸς τὴν φύσιν, πρὸς τὸ σύμπαν. Διὰ τῆς τηρήσεως τῶν ἀρχῶν τούτων καθορίζεται ἡ εὐμενὴς διαβίωσις τοῦ ἀτόμου ἐντὸς τοῦ κοινωνικοῦ περιβάλλοντος, ἐν ἀρμονίᾳ πρὸς γενικὰς ἀρχὰς αἰτινες διέπουν τὸ σύμπαν, τοῦ ὁποίου ὁ ἄνθρωπος ἀποτελεῖ ἀπειροελάχιστον, ἀλλ' ἀναπόσπαστον μέρος.

Αἱ αὐταὶ ἀρχαὶ πρέπει νὰ καθοδηγοῦν τὴν βούλησιν, ἵνα μὴ κακῶς παρεμβαλλομένη, ἐπηρεάζῃ δυσμενῶς ἐκδηλώσεις ἀναγομένας εἰς τὴν σφαῖραν τῶν ἀνωτέρων ἐνστίκτων. Ἐὰν ἡ τοιαύτη τῆς βουλήσεως ἐπίδρασις καθοδηγεῖται ἀπὸ τὰς γενικὰς βασικὰς ἀρχὰς, τὸ ἄτομον εὐρίσκεται ἐν ἀρμονίᾳ πρὸς τὸ περιβάλλον, ἐν τῇ κοινωνίᾳ καὶ ἐντὸς τοῦ σύμπαντος, αἰσθάνεται ἐνδόμυχον ψυχικὴν εὐεξίαν καὶ ἔχει ἥρεμον τὴν ἠθικὴν συνείδησιν. Ἐὰν ὅμως τὸ ἄτομον ἐξ ἰδίας βουλήσεως ἀντιτίθεται πρὸς τὰς ἀρχὰς ταύτας, τότε φέρεται εἰς δυσἀρμονίαν πρὸς τὸ περιβάλλον. Τοῦτο προκαλεῖ ψυχικὴν δυσθυμίαν καὶ διεγείρει συναισθήματα, ὁποῖα εἶναι αἱ τύψεις τῆς συνειδήσεως. Ἡ ἐπίμονος προσπάθεια παραγκωνίσεως τούτων προκαλεῖ παντοειδεῖς ψυχικὰς ἀνωμαλίας καὶ ψυχονευρώσεις αἱ ὁποῖαι καθιστοῦν ἀφόρητον τὴν ζωὴν.

Διὰ τοῦ κοινωνικοῦ ἐνστίκτου φέρεται τὸ ἄτομον βιολογικῶς πρὸς ἰδίαν αὐτοῦ καὶ τοῦ γένους διατήρησιν, εἰς συμβίωσιν μετὰ

ὁμοιογενῶν ἀτόμων. Ὅχι μόνον δὲ ὁ ἄνθρωπος παρακολουθεῖ τὰ ὑπὸ τοῦ κοινωνικοῦ ἐνστίκτου ἐπιβαλλόμενα, ἀλλὰ καὶ τὰ ζῶα, τὰ ἄγρια, τὰ ἀνθορμήτως διαβιοῦντα κατὰ ἀγέλας, προσαρμόζονται εἰς τὴν ἐν κοινωνίᾳ μετὰ ὁμοιογενῶν διαβίωσιν, πρὸς συντήρησιν τῆς καθ' ἕκαστα ὑπάρξεως. Ἄπαντα τὰ ζῶα, τὰ πτηνὰ ἰδίως, ἀλλὰ καὶ τὰ ἀνήκοντα εἰς τὰς κατωτέρας καὶ κατωτάτας βαθμίδας τοῦ ζωϊκοῦ βασιλείου, αἱ μέλισσαι, οἱ μύρμηκες, πλεῖστα εἶδη ἐντόμων κλπ., διαβιοῦσιν ἀλληλοβοηθούμενα ἐν κοινωνίᾳ. Καὶ τίς δύναται ν' ἀπορρίψῃ ἀβασανίστως τὴν σκέψιν ὅτι καὶ τὸ δάσος ἀποτελεῖ τοιαύτην βιολογικῶς ἐπιβαλλομένην συμβίωσιν;!

★

Ἐκ τῶν βασικῶν τούτων ἀρχῶν, αἵτινες διέπουν τὸν κόσμον ὅλον, προκύπτουν διὰ τὸν ἄνθρωπον ἡ θ ι κ ἄ ἀ ξ ι ὡ μ α τ α, ἡ θ ι κ οὶ νόμοι, ἡ τήρησις τῶν ὁποίων ἐπιβάλλεται, εἶναι ἀπαραίτητος διὰ τὴν εὐρυθμον προσαρμογὴν τοῦ ἀτόμου ἐν τῷ συνόλῳ, ὅπως διατελῇ τοῦτο ἐν ἀρμονίᾳ μετὰ τοὺς αἰωνίους νόμους, οἵτινες διέπουν τὸ σύμπαν. Τὰ ἡθικὰ ταῦτα ἀξιώματα ἀποτελοῦσι μέρος—ἓνα ἐλάχιστον ποσοστημόριον—τῆς ὑπὸ ὑπερτάτης θείας δυνάμεως, καθορισθείσης ἀρμονίας ἐν τῷ σύμπαντι.

Τὰ ἡθικὰ ταῦτα ἀξιώματα παραμένουν ἐς αἰεὶ ἀμετάβλητα, δὲν ὑπόκεινται εἰς οὐδένα περιορισμὸν τόπου καὶ χρόνου, καθόσον ἐπιβάλλονται ἔσωθεν, ὡς βιολογικὴ ἀπαίτησις καὶ καθοδηγοῦν τὸν ἄνθρωπον ὑποσυνειδήτως εἰς τήρησιν τούτων. Μόνον δυσμενῶς παρεμβαλλομένη καὶ κακῶς ἐπιδρῶσα βούλησις δύναται ν' ἀντιστρατευθῇ εἰς ταῦτα, πρὸς ὄλεθρον τοῦ ἀτόμου. Ἐνῶ ἀντιθέτως οἱ ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου καθοριζόμενοι νόμοι εἶναι πρόσκαιροι καὶ μεταβλητοί, καθόσον καθορίζονται ἐκάστοτε κατὰ τὰς προκυπτούσας ἀνάγκας.

Ἡ θέσις τοῦ ἀτόμου ἐν τῷ κόσμῳ καθορίζεται καὶ ρυθμίζεται ἤδη ἀπὸ τῆς πρώτης αὐτοῦ καταβολῆς συμφώνως πρὸς τὰς βασικὰς ἀρχάς, αἵτινες διέπουν τὸ σύμπαν.

Ἡ πρώτη καταβολὴ πρὸς ἐξέλιξιν τοῦ ἀτόμου προκύπτει ἐκ τῆς συνενώσεως τοῦ ἄρρενος καὶ θήλεως γενετησίου κυττάρου. Ἀπὸ τῆς συνενώσεως ταύτης ἀρχεται ἡ ζωὴ τοῦ νέου ὄργανισμοῦ, διὰ τῆς γονιμοποίησης τοῦ ὠαρίου. Ἀνδρουμένον τούτου μεταδίδεται ἡ ζωὴ, διὰ νέας συνενώσεως ἀπὸ τοῦ ὄργανισμοῦ τούτου εἰς τὸν ἐπόμενον, εἰς τὴν ἐπομένην γενεάν καὶ οὕτω περαιτέρω ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν, πάντοτε διὰ μέσου τῶν γενετησίων κυττάρων. Καὶ ὅπως διὰ τούτων μεταδίδεται ἡ ζωὴ ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν εἰς τὸ μέλλον, οὕτω καὶ παρελήφθη αὕτη ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν ἀπὸ τὸ ἀπ' αἰῶνων παρελθόν.

Φορεὺς τῆς ζωῆς ἐντὸς παντὸς κυττάρου, ἐπομένως καὶ ἐντὸς τῶν γενετησίων κυττάρων εἶναι τὸ πρωτόπλασμα καὶ ὁ πυρὴν τοῦ κυττάρου, ἀμφότερα ἀδιαχώριστα πρὸς συντέλεσιν τῆς ζωῆς. Ἡ μετάδοσις ὁμοίως τῆς ζωῆς ἀπὸ τοῦ πατρικοῦ καὶ μητρικοῦ ὄργανισμοῦ διὰ τῆς συνενώσεως τῶν γενετησίων κυττάρων, τοῦ ὠαρίου τῆς γυναικὸς καὶ τοῦ σπερματοζώου τοῦ ἀνδρὸς εἰς τὸν προκύπτοντα νέον παιδικὸν ὄργανισμὸν τελεῖται δι' ὠρισμένων στοιχείων, τὰ ὁποῖα ἐν εἴδει κοκκίων εὐρίσκονται διάσπαρτα ἐντὸς τοῦ πυρῆνος, ἀμφοτέρων τῶν γενετησίων κυττάρων. Ταῦτα εἶναι τὰ χ ρ ω μ ὺ λ λ ι α.

Μετὰ τὴν γονιμοποίησιν τοῦ ὠαρίου διὰ τῆς συνενώσεως τῶν δύο γενετησίων κυττάρων, τὰ χρωμύλλια συντάσσονται πρὸς ἄλληλα καὶ σχηματίζουν ἐντὸς τοῦ γονιμοποιηθέντος ὠαρίου ἀγκύλας ἢ ράβδους, τὰ λεγόμενα χ ρ ω μ ὶ σ ω μ α. Τὴν γονιμοποίησιν ἐπακολουθεῖ διαχωρισμὸς τοῦ ἐνὸς κυττάρου, ἦτοι τοῦ ὠαρίου εἰς δύο, ὡς ἀπαρχὴν τῆς ἐξελίξεως τοῦ νέου ὄργανισμοῦ. Κατὰ τὸν διαχωρισμὸν φέρεται ἴσος ἀριθμὸς χρωμοσώμων εἰς ἕκαστον τῶν δύο νέων κυττάρων, τόσον ἐκ τοῦ πατρικοῦ ὅσον καὶ ἐκ τοῦ μητρικοῦ ὄργανισμοῦ. Κατὰ δὲ τὴν περαιτέρω διαίρεσιν καὶ πολλαπλασιασμὸν τῶν κυττάρων φέρεται ἐκάστοτε ἴσος ἀριθμὸς χρωμυλλίων εἰς ἅπαντα τὰ προκύπτοντα κύτταρα ἐξ ὧν ἀναπτύσσονται τὰ ὄργανα καὶ οἱ ἰστοί. Οὕτω διὰ τῶν χρωμυλλίων ὄχι μόνον μεταδίδεται ἡ ζωὴ

ἀπὸ τῆς προηγουμένης γενεᾶς εἰς τὴν ἐπομένην, ἀλλὰ καὶ μόρια τούτων πολλαπλασιαζόμενα ἐνυπάρχουσι εἰς ἅπαντα τὰ κύτταρα τὰ ἀποτελοῦντα τὸν ὄργανισμόν. Διὰ τούτων μεταδίδονται καὶ αἱ σωματικαὶ καὶ ψυχικαὶ ιδιότητες ἀπὸ τῶν προηγουμένων εἰς τὰς ἐπομένας γενεάς. Ταῦτα ἀποτελοῦσι τὰ στοιχεῖα διὰ τῶν ὁποίων μεταφέρεται ἡ κληρονομικότης. Τὰ μέρη ταῦτα τοῦ πυρῆνος μεταδίδοντα τὴν ζωὴν ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν οὐδέποτε ἀποχωρίζονται τῆς ζωῆς, οὐδέποτε θνήσκουσι.

Ταῦτα ἀποτελοῦν τὴν πρωταρχικὴν τοῦ πρωτοπλασματικοῦ πυρῆνος καταβολήν, ἀπ' ἀρχῆς τῆς ὑπάρξεως τῶν ὄντων, ἣτις προέρχεται αὐτούσιος ἀπὸ τὸ ἀπ' αἰώνων παρελθὸν καὶ φέρει ἐν συνεχείᾳ ζωϊκῆς ὑπάρξεως εἰς τὸ αἰώνιον μέλλον.

Ἡ πρωταρχικὴ αὕτη οὐσία, τῆς ὁποίας πολλοστημόριον φέρει πᾶς ἄνθρωπος ἐντὸς αὐτοῦ καὶ ὑπῆρξεν ἡ ἀπαρχὴ τῆς ὑπάρξεώς του, εἶναι ἀφθαρτος, παραμένει ἐν τῇ ζωῇ αἰώνιος καὶ συνδέει τὸ στιγμιαῖον παρὸν τοῦ ἀτόμου μετὰ τοῦ αἰωνίου ἐν τῷ σύμπαντι. Αὕτη ἀποτελεῖ ἀδιάσπαστον συνοχήν τοῦ ἀτόμου πρὸς τὸ σύμπαν καὶ τὴν αἰωνιότητα!

Ἀπέναντι τῆς ἀντιλήψεως ἡ ὁποία ἐπικρατεῖ καὶ σήμερον μεταξύ τινων βιολόγων, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ ζωσα οὐσία παρήχθη κατὰ ἀρχικὴν τινα περίοδον τῆς συμπύξεως στερεωτέρων στρωμάτων ἐπὶ τοῦ ἡμετέρου πλανήτου, ἐπὶ τῇ βάσει ἰδιαιτέρων φυσικῶν καὶ χημικῶν περιστάσεων, αἱ ὁποῖαι μόνον κατὰ τὴν τότε ζωὴν τοῦ πλανήτου ὑπῆρξαν, ὥστε ἡ ζωὴ προέκλυεν ὅλως τυχαίως ἐκ τῆς νεκρᾶς ὕλης, ἀπέναντι τῆς ἀντιλήψεως ταύτης παρατίθεται τὸ βιολογικὸν γεγονός, ὅτι εἰς ἕκαστον ὄργανισμόν καὶ εἰς ἕκαστον ἐξ ἡμῶν, ἐνυπάρχει πολλοστημόριον ὀργανικῆς οὐσίας, ἡ ὁποία παραμένει ἀθάνατος, προέρχεται ἀπὸ τὴν αἰωνιότητα καὶ βαίνει πρὸς τὴν αἰωνιότητα. Ἡ οὐσία αὕτη οὐδέποτε εἶναι δυνατὸν νὰ προέκλυεν τυχαίως, ἀλλὰ μόνον ὑπὸ ὑπερτάτης θείας δυνάμεως θὰ ἠδύνατο νὰ πλασθῇ, ὡς φορεὺς τοῦ μυστηρίου τῆς ζωῆς!

★

Τὸ ὑποσυνειδήτως δρῶν συναίσθημα τῆς συνοχῆς τοῦ ὄντος ἀνθρώπου, πρὸς πᾶν ὄν, πρὸς τὴν φύσιν καὶ τὸ σύμπαν, προκύπτει ὡς ἔμφυτος ὁρμή, ἣτις πηγάζει ἀπὸ τὰς πρωταρχικὰς δυνάμεις, αἵτινες δρῶσιν ἐντὸς τοῦ πρωτοπλάσματος, τοῦ φορέως τῆς ζωῆς ἀπὸ τοῦ αἰωνίου εἰς τὸ αἰώνιον. Τὸ συναίσθημα τοῦτο προκύπτει ἀπὸ τὸ κοσμικὸν ἔνστικτον. Τὸ ἔνστικτον τοῦτο τηρεῖ τὸν ἄνθρωπον εἰς ἄμεσον ἐνδόμυχον συνοχήν πρὸς τὴν φύσιν, πρὸς πάντα ζῶντα ὄργανισμόν, τὰ φυτὰ, τὰ ἄνθη, τὸ δένδρον, τὸ δάσος, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὴν ἀνόργανον φύσιν, τὸ βουνό, τὴν θάλασσαν, τὸν ἔναστρον οὐρανόν, τὸ σύμπαν. Ἐκ τῆς βιολογικῶς προκυπτούσης συνοχῆς πηγάζει ἡ ζωογόνο ἐπίδρασις τῆς φύσεως ἐπὶ παντὸς ἀνθρώπου. Ἄμα ὡς ὁ ἄνθρωπος ἀναζητήσῃ τὴν ἡρεμίαν τῆς φύσεως, προσηλωθῇ εἰς τὴν φύσιν καὶ ἀποδεχθῇ τὴν ἐκ ταύτης ἐπίδρασιν, ἀπολαύει ὑπερόχου αἰσθήματος εὐεξίας, ἐνδομύχου χαρᾶς καὶ γαλήνης, αἰσθάνεται ἑαυτὸν σωματικῶς ἐνισχυόμενον καὶ ψυχικῶς ἀνυψούμενον καὶ ἐξαγνιζόμενον διότι συναισθάνεται ἑαυτὸν ὑποσυνειδήτως ἐν ἁρμονίᾳ εὐρισκόμενον ἐντὸς τοῦ σύμπαντος. Ἐν ἁρμονίᾳ πρὸς τὴν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ τεθεῖσαν τάξιν καὶ πλησιέστερον τῆς δημιουργοῦ δυνάμεως.

Τὸ κοινωνικὸν ἔνστικτον καθοδηγεῖ πρὸς εὐρυθμον συμβίωσιν μετὰ ὁμοιογενῶν ἀτόμων ἐπὶ τῇ βάσει ἠθικῶν ἀξιομάτων τῶν ὁποίων ἡ τήρησις ἐπιβάλλεται, ἵνα ὁ ἄνθρωπος διατελῇ ἐν ἁρμονίᾳ πρὸς τοὺς αἰωνίους νόμους, οἵτινες διέπουσι τὸ σύμπαν. Τὸ αἶσθημα τοῦτο ἐμβαθύνεται καὶ ἐνισχύεται διὰ τῆς προσαρμογῆς τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὴν περιβάλλουσαν φύσιν, ὡς αὕτη ἐπιβάλλεται διὰ τοῦ κοσμικοῦ ἔνστικτου. Ἐξ ἀμφοτέρων τῶν ἐνστικτῶν, κοινωνικοῦ καὶ κοσμικοῦ, προκύπτει ἡ ἀφοσίωσις τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸ περιβάλλον, πρὸς τοὺς οἰκείους καὶ ἐν γένει πρὸς τοὺς ἀπὸ παιδικῆς ἡλικίας στενώτερον μετ' αὐτοῦ συμβιοῦντας, ἡ προσήλωσις πρὸς τὴν ἀμεσώτεραν περὶ τὸ ἄτομον

φύσιν, τὴν πατρικὴν οἰκίαν, τὸ χωριό, τὸ βουνό, τὸ λιμάνι. Ἡ ἐκ τῆς προσηλώσεως ταύτης προκαλουμένη ἐνδόμυχος χαρὰ ἐντυπῶνται βαθύτατα εἰς τὴν ψυχὴν ἤδη ἀπὸ τῆς πρώτης παιδικῆς ἡλικίας, παρακολουθεῖ τὸν ἄνθρωπον ζωηρὰ δι' ὅλης τῆς ζωῆς καὶ ἐπέρχεται ἰσχυροτέρα κατὰ τὸ γῆρας. Ἐκ τοῦ συναισθήματος τῆς ἐνδομύχου ταύτης χαρᾶς προκύπτει ἡ ἔννοια τῆς πατρίδος, ἐκ τούτου πηγάζει ἡ ἀφοσίωσις καὶ ἀγάπη πρὸς τὴν πατρίδα ἐκδηλουμένη διὰ βαθυτάτου πόθου, ὡς ὁ πόθος τοῦ Ὀδυσσεύς, ἐπιθυμοῦντος νὰ ἴδῃ καὶ μόνον τὸν καπνὸν τὸν ἐξερχόμενον ἀπὸ τῆς πατρώας ἐστίας, τὸν πόθον τοῦ ἀπὸ δεκαετηρίδων ἀποδημοῦντος καὶ φλεγομένου νὰ ἐπανίδῃ τὸ πάτριον ἔδαφος, μέχρι τῆς ὑπὲρ πατρίδος αὐτοθυσίας, τῆς ὁποίας παραδείγματα ἀπὸ χιλιετηρίδων, ἀπὸ τῶν Θερμοπυλῶν μέχρι σήμερον ἀδιαλείπτως καλλύουσι τὴν ἱστορίαν τοῦ ἔθνους. Αὐτοθυσίαν τὴν ὁποίαν τόσον συγκινητικῶς ἐκφράζει τὸ ὑπέροχον μήνυμα τοῦ πίπτοντος τέκνου πρὸς τὴν μητέρα:

«Καὶ πὲς τῆς ὑπερήφανη πρώτη αὐτῆ
[νὰ ξέρῃ
πὼς ἡ μεγάλη μάνα μας μ' ἐκράτησε
[κοντὰ τῆς».

★

Ἡ ἀνάγκη προσαρμογῆς τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὴν αἰωνίαν ἐν τῷ σύμπαντι ἁρμονίαν, ἢ αὐθόρμητος προσήλωσις εἰς τὸν σύμπαντα κόσμον, πέραν τῆς ὑπάρξεως τοῦ ἰδίου ἀτόμου, πέραν τοῦ στενοῦ κύκλου τοῦ ἰδίου περιβάλλοντος, πέραν τοῦ καθορίζοντος τὴν ὑπαρξίν αὐτοῦ ἐλαχίστου χρόνου, ἢ προσήλωσις αὕτη εἰς τὸ σύμπαν καὶ τὸ αἰώνιον προκαλεῖ βαθύτερον αὐθορμήτως ἐπιβαλλόμενον συναίσθημα, τὸ ὁποῖον δὲν καθορίζεται ὑπὸ τῆς ἀνθρωπίνης διανοήσεως. Τοῦτο εἶναι τὸ θρησκευτικὸν συναίσθημα, καθοδηγούμενον ἀπὸ ὑπέροχτον ἐνστικτον, τὸ θρησκευτικὸν ἐνστικτον. Καὶ τοῦτο ἐξ ἐπόψεως βιολογικῆς, πηγάζει, ὡς πᾶν ἐνστικτον, ἀπὸ τὰς πρωταρχικὰς δυνάμεις τὰς δρώσας ἐντὸς τοῦ πρωτοπλάσματος, ἐπιβάλλεται διὰ τῆς βιολογικῆς συνειδήσεως

καὶ καθοδηγεῖ διὰ τῆς ἠθικῆς συνειδήσεως, ὅπως δι' εὐμενοῦς ἐπιδράσεως ταύτης ἐπὶ τῆς βουλήσεως τηρεῖται τὸ ἄτομον ἐν ἁρμονίᾳ πρὸς τὰς ἀνωτέρας βασικὰς ἀρχὰς αἴτινες διέπουν τὸ σύμπαν. Οὕτω προκύπτει τὸ θρησκευτικὸν συναίσθημα ὡς βιολογικῶς ἐπιβαλλομένη ἀνάγκη διὰ τὴν ἀπρόσκοπτον προσαρμογὴν καὶ εὐμενῆ διαβίωσιν τοῦ ἀνθρώπου, ἐντὸς τοῦ ὑπὸ ὑπερτάτης δυνάμεως καθορισθέντος δι' αὐτὸν περιβάλλοντος, ὑποκειμένου ἀδιασπάστως εἰς τοὺς αὐτοὺς νόμους τοὺς ὑπὸ τῆς θείας δυνάμεως καθορισθέντας δι' αὐτὸν καὶ τὸ σύμπαν ἐν τῷ κόσμῳ.

Τὸ θρησκευτικὸν ἐνστικτον διεγεῖρον τὸ θρησκευτικὸν συναίσθημα, ἐπέδρασεν ἐπὶ παντὸς λαοῦ καὶ εἰς πᾶσαν ἐποχὴν, ἀκόμη καὶ ἐπὶ λαῶν διατελούντων εἰς τὴν κατωτάτην βαθμίδα πολιτισμοῦ. Καὶ οὗτοι ἀκόμη ἐπιδεικνύουν καὶ ἐκδηλοῦν, ἔστω καθ' ὅλως πρωτόγονον τρόπον, ἐν θρησκευτικὸν συναίσθημα. Τὸ ἐνστικτον τοῦτο καθωδήγησε τοὺς κατὰ καιροὺς θρησκευτικοὺς ὀδηγοὺς τῶν ἀρχαίων ἀνατολικῶν λαῶν, νὰ ἀναγνωρίσουν καὶ διδάξουν ἀνωτέρας ἠθικὰς ἀρχὰς, αἴτινες ἀπορρέουν ἐκ τῶν ὑποσυνειδήτως δρώντων παγκοσμίων ἀξιομάτων. Τὰς ἀρχὰς ταύτας διεκήρυξαν οἱ ἰδρυταὶ τῶν παναρχαίων θρησκευμάτων, Αἰγύπτιοι, Σῖναι, Ἰνδοί, Πέρσαι, αὗται διεφώτισαν καὶ καθωδήγησαν τὴν ὑπέροχον διάνοιαν τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων φιλοσόφων, ὥστε νὰ φθάσουν οὗτοι εἰς ἐπίλυσιν κοινωνικῶν προβλημάτων ἐπὶ τῇ βάσει ἀνωτέρας ἠθικῆς ἀντιλήψεως. Αἱ διδασκαλίαι αὗται διὰ μέσου τῶν χιλιετηρίδων συνταυτίζονται μεταξὺ τῶν ὡς πρὸς τὰς βασικὰς ἠθικὰς ἀρχὰς, αἴτινες τὰς διέπουν, καθόσον αὗται πηγάζουν ἐκ τοῦ αὐτοῦ βιολογικῶς ἐπιβαλλομένου συναισθήματος. Πόσον ὁμως ὑστεροῦν αὗται ἀπέναντι τῆς ὑπερτάτης χριστιανικῆς διδασκαλίας, ἥτις, ὡς πηγὴν πάσης ἠθικῆς ἀρχῆς, ἀναγνωρίζει τὴν αἰώνιον, αὐθύπαρκτον «ἀδημιούργητον ἀγάπην».

Ὅπως ὁ ἀπόστολος τῶν ἐθνῶν τὴν ἐκ τοῦ θείου πηγάζουσαν ἁρμονίαν εἰς τὰς σχέσεις τῶν πιστῶν πρὸς ἀλλήλους καθο-

ρίζει ὡς ἀγάπην καὶ ὁ θεολόγος χαρακτηρίζει ὡς ἀδημιούργητον ἀγάπην, τὴν εἰς αὐτὴν τὴν θεϊαν φύσιν τοῦ ἀνθρώπου ἀπ' ἀρχῆς ἐνυπάρχουσαν σχέσιν αὐτοῦ πρὸς πάντα συνάνθρωπον, οὕτω καὶ ὁ βιολόγος, φιλόσοφος Von Monakow φέρεται ἐκ τῆς παρακολουθήσεως τῶν ἀνατομικῶν καὶ βιολογικῶν αὐτοῦ ἔρευνῶν ἐπὶ τοῦ ἐγκεφάλου εἰς τὴν ἐπίγνωσιν, ὅτι ἐν αὐθόρμητον βιολογικῶς ἐπιβαλλόμενον συναίσθημα συνδέει ὑποσυνειδήτως τὸν ἄνθρωπον ὄχι μόνον πρὸς τὸν συνάνθρωπον ἀλλὰ καὶ πρὸς σύμπασαν φύσιν καὶ συγκρατεῖ αὐτὸν εἰς ἑναρμόνισιν πρὸς τοὺς αἰωνίους νόμους, οἵτινες διέπουν τὸ σύμπαν καὶ φέρεται διὰ τῆς ἐπιγνώσεως ταύτης εἰς ἀναγνώρισιν τῆς θεΐας ὑπερτάτης δυνάμεως τῆς δημιουργοῦ τοῦ παντός. Τὴν αὐθορμήτως προκύπτουσαν ταύτην ἑναρμόνισιν ἀπεκάλεσεν ὁ Von Monakow ἀγάπην, χρησιμοποιῶν τὸν ἑλληνικὸν ὄρον ἀγάπη.

Ἡ εὐαγγελικὴ ἀγάπη εἶναι ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον καὶ βιολογικῶς διέπει τὰς σχέσεις τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸν πλησίον, πρὸς τὴν φύσιν καὶ τὸν κόσμον.

Ἡ ὑπερτάτη ἁρμονία, ἣτις ἀπὸ τῶν πρωταρχικῶν δυνάμεων, αἱ ὁποῖαι δροῦν ἐντὸς τοῦ πρωτοπλάσματος, διὰ τῶν βασικῶν ἀρχῶν αἱ ὁποῖαι ρυθμίζουν τὰς σχέσεις τῶν ὄντων πρὸς ἄλληλα, τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸν συνάνθρωπον, μέχρι τῶν παγκοσμίων ἀξιωματικῶν τὰ ὁποῖα διέπουν τὸ σύμπαν εἰς τὸ παρὸν καὶ τὸ αἰώνιον, ἡ ὑπερτάτη αὕτη θεΐα ἁρμονία εὐρίσκει, διὰ τῆς ἐννοίας τῆς εὐαγγελικῆς ἀγάπης, τὴν ἁρμόζουσαν ἐκδήλωσιν.

«Ὁ ἄνθρωπος ἔχει ἀνάγκην τῆς ἀγάπης διὰ τὴν ἐντὸς τοῦ σύμπαντος εὐεξίαν εἰς τὴν διαδρομὴν τῆς ζωῆς, ἄλλως αἰσθάνεται ὑποσυνειδήτως ἑαυτὸν ἀποχωριζόμενον ἀπὸ τὸν περιβάλλοντα κόσμον, ἐν δυσαρμονίᾳ πρὸς τὸ σύμπαν καὶ στερεῖται τῆς χαρᾶς τῆς ζωῆς. Ἡ ἀγάπη εἶναι ἀπαραίτητος ψυχικὴ τροφή, ἄνευ τῆς ὁποίας ἡ εὐ-

μενῆς τοῦ ἀτόμου ἐξέλξις καὶ ἡ σωματικὴ καὶ ψυχικὴ αὐτοῦ ὑγεία δὲν εἶναι νοηταί» (M. Waser).

Κατὰ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Ἀποστόλου Παύλου ἡ πρωταρχικὴ αἰτία τῶν πάντων εἶναι ἡ αἰωνία ἀδημιούργητος ἀγάπη, ὁ Θεός. Ὁλόκληρος ἡ δημιουργία τοῦ κόσμου εἶναι «μία καὶ μοναδικὴ κίνησις ἀγάπης ποῦ ξεκινάει ἀπὸ τὴν καρδιὰ τοῦ Θεοῦ καὶ καταλήγει πάλιν εἰς αὐτὴν»⁽¹⁾.

Ἡ ἐπιστημονικὴ ἔρευνα καταλήγουσα εἰς τὴν βιολογικὴν ἀντίληψιν τῆς αὐθυπάρχου παγκοσμίου ἀγάπης, ὡς προαιωνίου ἀρχῆς, ἣτις ἀπὸ τοῦ θεοῦ πηγάζουσα καταλήγει «εἰς τὴν καρδιὰ τοῦ Θεοῦ», ἡ ἐπιστημονικὴ ἔρευνα ἴσταται εὐλαβῶς πρὸ τῆς ἐπιγνώσεως ταύτης, ἐπιγνώσεως, ἣτις ἀποτελεῖ τὸ ἀπώτατον προσιτὸν ὄριον κατανοήσεως διὰ τὴν ἀνθρωπίνην διάνοιαν.

Πέραν τοῦ ἐφικτοῦ τούτου ὁρίου ἐπιγνώσεως καθοδηγεῖ ἡ πίστις, τὴν ὁποῖαν ἡ διανόησις δὲν ἀντιστρατεύεται, ἀλλὰ τούναντίον αὐτῆ, ὡς ἔσωθεν ἐπερχομένη διαίσθησις ἀνυψώνει τὴν διάνοιαν εἰς ἀνωτέρας πνευματικὰς σφαίρας, αἵτινες ἀποτελοῦν τὴν κορωνίδα τῆς ψυχικῆς ἐξελέξεως (M. Waser).

Ἡ ἀπόλυτος προσήλωσις εἰς τὴν πίστιν προκαλεῖ τὸ ὑπέρτατον συναίσθημα τῆς ἐν παντὶ ἁρμονίας τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸ σύμπαν καὶ τὸ αἰώνιον, φέρει εἰς συνένωσιν μὲ τὸν Θεὸν καὶ ἀποδίδει τὴν ἐνδόμυχον τὰ πάντα καθαγιαζούσαν χαρὰν, τὴν χαρὰν ἐν τῇ ἀπολαύσει τῆς ζωῆς, ἣτις κατὰ τὸν Ἀπόστολον Παῦλον εἶναι ὁ ζωτικὸς χώρος τῆς ἀρετῆς, τὸ φῶς ὑπὸ τὸ ὁποῖον εὐδοκιμεῖ ἡ ἀρετὴ⁽²⁾.

ΜΑΡΙΝΟΣ ΓΕΡΟΥΛΑΝΟΣ

Καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου

Ἀκαδημαϊκός.

(1) Βλ. Holzner: «Παῦλος.» (Μτφρ. I. I. Κοτσώνη)

(2) Holzner, μν. ἔργ. σ. 486.